

5203 - معنای کلمه‌ی طاغوت

سوال

آیا کلمه‌ی طاغوت شامل اجسامی نیز می‌شود که مردم را به عبادت خود دعوت نکرده‌اند، مانند خورشید و درختان و بت‌ها و سنگ‌ها؟
آیا مسلمانان متقی و بزرگواری مانند امام شافعی نیز طاغوت نامیده می‌شوند؟ زیرا برخی از مردم آنان یا قبورشان را عبادت می‌کنند؟

پاسخ مفصل

الحمد لله

همه‌ی چیزهایی که به جای الله یا همراه او پرستیده شود طاغوت به شمار نمی‌آید، زیرا بر اساس قول صحیح اهل علم در بیان معنای طاغوت چنانکه ابن جریر طبری در تفسیر خود (۳/ ۲۱) آورده صحیح آن است که طاغوت هر چیزی است که بر الله طغیان و سرکشی کند و به جای او عبادت شود، که این عبادت یا با اجبار عبادت کنندگان و یا از روی طاعت آنان باشد. فرقی نمی‌کند که این معبود انسان باشد یا شیطان یا بت یا هر چیزی دیگر و همچنین می‌گوید: اصل کلمه‌ی طاغوت (تجاوزگری و گذر کردن از حد) از اینجا گرفته شده که وقتی کسی از حد خود گذر کند می‌گویند: فلانی طغیان کرد.

اما پیامبران و علما و دیگر صالحان و اولیای خداوند مردم را به عبادت خود مجبور نکرده‌اند و نه از آنان خواسته‌اند که در این امر از آنان اطاعت نمایند، بلکه برعکس، آنان را به شدت از این کار برحذر داشته‌اند و هدف از فرستادن پیامبران به سوی مردم، دعوت آنان به توحید الله و کفر به هرکس و هر چیز جز اوست، چنانکه الله متعال می‌فرماید: **وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ** [نحل/ ۳۶] (و در حقیقت در میان هر امتی فرستاده‌ای برانگیختیم [تا بگوید] الله را پرستید و از طاغوت بپرهیزید).

و همچنین می‌فرماید: **وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ** (۱۱۶) **مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ** [مائده/ ۱۱۶-۱۱۷] (هنگامی که الله فرمود: ای عیسی پسر مریم، آیا تو به مردم گفתי من و

مادرم را همچون دو خدا به جای الله بپرستید؟ گفت: منزهی تو، مرا نزدیک که [در باره‌ی خویشتن] چیزی را که حق من نیست بگویم؛ اگر آن را گفته بودم قطعاً آن را می‌دانستی؛ آنچه در نفس من است تو می‌دانی و آنچه در نفس توست من نمی‌دانم، چرا که تو خود دانای رازهای نهانی (۱۱۶) جز آنچه مرا بدان فرمان دادی [چیزی] به آنان نگفتم. [گفته‌ام] که الله پروردگار من و پروردگار خود را عبادت کنید و تا وقتی در میانشان بودم بر آنان گواه بودم، پس چون روح مرا گرفتی تو خود بر آنان نگهبان بودی و تو بر هر چیز گواهی).

بنابراین، پیامبران و علما - حتی اگر توسط مردم عبادت شوند - طاغوت نامیده نمی‌شوند.

اگر گروهی از مردم درباره‌ی امام شافعی یا دیگر علما - رحمهم الله - دچار غلو شده‌اند و به جای الله آنان را به فریاد می‌خوانند یا قبورشان را می‌پرستند، این گناه آن علما نیست، بلکه گناه کسانی است که دچار شرک شده‌اند. همینطور نصرانیانی که عیسی - علیه السلام - را عبادت می‌کنند، گناهی بر گردن عیسی - علیه السلام - نیست. یکی از تعاریف مختصر طاغوت این است: **هر که به جای الله پرستیده شود در حالی که خود به آن رضایت دارد.** و مشخص است که عیسی - علیه السلام - و دیگر پیامبران و همینطور امام شافعی - رحمه الله - و دیگر علمای موحد راضی نبودند که مردم آنان را به جای الله یا همراه او عبادت کنند، بلکه از این کار نهی نموده و به بیان توحید پرداخته‌اند. الله متعال می‌فرماید:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (۱۱۶) مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ [مائده/ ۱۱۶-۱۱۷] (هنگامی که الله فرمود: ای عیسی پسر مریم، آیا تو به مردم گفتی من و مادرم را همچون دو خدا به جای الله بپرستید؟ گفت: منزهی تو، مرا نزدیک که [در باره‌ی خویشتن] چیزی را که حق من نیست بگویم؛ اگر آن را گفته بودم قطعاً آن را می‌دانستی؛ آنچه در نفس من است تو می‌دانی و آنچه در نفس توست من نمی‌دانم، چرا که تو خود دانای رازهای نهانی (۱۱۶) جز آنچه مرا بدان فرمان دادی [چیزی] به آنان نگفتم. [گفته‌ام] که الله پروردگار من و پروردگار خود را عبادت کنید).

والله اعلم.